

Indeplanter kan medføre allergi

Stuebirk og vedbend kan især give problemer for de gartnere der dagligt passer planterne

Gartnere der arbejder med med indendørsplanter som stuebirk og vedbend har større risiko for at udvikle allergi. For andre, der blot opholder sig i rummene, er risikoen uafklaret, men formentligt begrænset bortset fra de 1-2% af befolkningen der er meget modtagelige.

Arbejdsmedicineren Erik Jørs, der er læge på Arbejdsmedicinsk afdeling på Esbjerg Centralsygehus, blev opmærksom på problemet da han undersøgte en allergisk gartner. Det førte til en bredere undersøgelse med fokus på stuebirk og vedbend, to af de mest almindelige indeplanter. Først gennemgik han litteraturen. Dernæst sammenlignede han 49 indeplantegartnere med en kontrolgruppe af industriarbejdere og skolelærere.

Det viste sig at gartnerne langt oftere fik allergiske symptomer end folk i kontrolgruppen. Mest markant var det at 33% af gartnerne og kun 2% i kontrolgruppen oplevede symptomer på nældefeber. Det viste sig også at gartnerne der passede indendørsplanter havde klart flere symptomer end dem der opformerede planterne på gartnerier.

Over halvdelen af alle gartnerne arbejdede med stuebirk og vedbend i over halvdelen af arbejdsdagen, og det havde de gjort i gennemsnitligt knap ti år. Symptomerne opstod i langt de fleste tilfælde efter at gartnerne var begyndt at arbejde med indendørsplanter.

I undersøgelsen havde gartnergruppen især flere symptomer på to slags allergi: rhinitis (allergisk snue med nyseanfald og tilstoppet næse), og urticaria (nældefeber med bleggrødt kløende udslæt). I de fleste tilfælde var det af forbigående karakter med mindre gener.

Som Erik Jørs påpeger, er der dog også risiko for at udvikle kroniske lidelser eller astma. Blandt gartnerne var der tendens til overhyppighed på astma-bronkitis.

Vidtgående anbefalinger

Der er kun tale om en mindre spørgeskemaundersøgelse. På den anden side passer resultatet ifølge Erik Jørs med flere udenlandske kilder. Et svensk studie peger f.eks. på at der er arbejdsrelaterede allergisymptomer hos hver fjerde gartner der arbejder med indendørsplanter. I Erik Jørs undersøgelse er det mere end hver fjerde.

Han anfører at studiet bør følges op med en klinisk test for at underbygge sammenhængen mellem allergi og indendørsplanter. Som han selv bemærker, kan det ikke udelukkes at også andre planter, jord, gødningsstoffer, pesticider m.v. spiller ind.

Erik Jørs mener at problemer rækker ud over de få gartnere der arbejder med indendørs planter. Det rammer f.eks. også kontorfolk der sidder i grønne kontormiljøer hvor netop stuebirk og vedbend er almindelige. Han henviser til at stuebirk i vore nabolande anses for at være årsag til lige så meget allergi som svampe og for at være det vigtigste indendørs allergen efter husstøvmider og kæledyr.

Han anbefaler at man i private hjem bør undgå stuebirk og vedbend i soveværelser, mens folk med allergi, eller som er disponerede for det, bør holde planterne helt væk fra hjemmet. I offentlige bygninger og på kontorer anbefaler han at man så vidt muligt holder planterne støvfri og eventuelt overvejer at skifte til mindre allergene typer. Han anbefaler desuden at stuebirk indgår i standardpriktesten.

Stuebirk (*Ficus benjamina*) tilhører figenslægten og hører hjemme i Sydøstasien. I Europa er den en almindelig stueplante. Den er meget sund og robust med kraftig vækst. Bladene er mørkegrønne og elliptiske, men kan være brogede hos forældede former. Fignerne er små og røde.

Læger fra Odense Universitetshospital og forskere fra Danmarks Jordbrugsforskning, bl.a. forskningsleder Lars Porskjær Christensen, kalder Erik Jørs' undersøgelse 'velgenemført', men finder hans anbefalinger overdrevne. Samme opfattelse gav Lars Porskjær Christensen udtryk for i sit indlæg på kurset 'Planternes betydning for indeklimaet'. „Skal man fjerne stuebirk og vedbend, kan man fjerne stort set alle planter,“ sagde han.

Forskellige typer

Læger skelner mellem forskellige allertyper. I type I-allergi er allergenet (det allergifremkaldende stof) luftspredte proteinstoffer der især spredes med pollen. Stuebirk hører til

denne gruppe. Stuebirkens mælkesaft indeholder 11 kendte allergener.

I type IV-allergi er allergenet knyttet til forsvarsstoffer i planten. De gør planterne modstandsdygtige og sunde, men stofferne kan desværre også optræde som allergen. De overføres til mennesker ved direkte kontakt, f.eks. når man rører bladene. Vedbend, som foreløbig vides at indeholde to allergener, hører til denne gruppe. Det gør også flere kurveblomster og *Primula obconica* der - moderne sorter undtaget - indeholder sjældent kraftige allergener.

Om allergenerne kan medføre allergi kommer an på allergenernes styrke og koncentration - og modtageliche-

den blandt de mennesker der færdes ved planterne. Lars Porskjær Christensen understreger at allergenernes styrke i stuebirk og vedbend er moderat.

Støv og kryds

Et væsentligt spørgsmål er om kontaktallergener kan spredes fra blad til støv og derfra videre til luften og mennesker. Det antager Erik Jørs er en mulighed - og i dét lys skal man se hans vidtgående anbefalinger. Lars Porskjær Christensen understreger at denne sammenhæng ikke er dokumenteret. Når støvet kan give problemer, kan det lige så godt skyldes støvmider m.v. Kontaktallergener kan dog også overføres indirekte, f.eks. gennem håndtryk eller dørhåndtag.

Et andet væsentligt forhold er krydsreaktioner. Det betyder at man kan være allergisk over for andre planter når man først er allergisk over for én plante. Ja, man skal blot være sensibiliseret (have dannet antistoffer mod et allergen) før krydsreaktionen kan opstå. Det kan være et problem. Et eksempel er at stuebirk kan krydsreagere med latex som stadig flere bliver allergisk for.

Porskjær Christensen m.fl. konkluderer at der kun er en nævneværdig allergisk risiko for folk der professionelt håndterer planterne. Ikke for den almene befolkning når man ser bort fra 1-2% der har meget let ved at få allergi. Gartnernes risiko skal endvidere ses i lyset af det generelt er omkring 20% af befolkningen der er i risikogruppen for at få allergiske symptomer. Erik Jørs påpeger at risikoen for den almene befolkning er 'uafklaret, men næppe negligeabelt'.sh

KILDER

Jørs, Erik (2003): Prævalensen af hud- og slimhindsymptomer blandt gartnere der omgås *Ficus benjamina* (stuebirk) og *Hedera helix* (vedbend). Ugeskrift for Læger 37/2003.
Christensen, Lars Porskjær m.fl. (2004): Anbefalinger bør afspejle faktisk viden: Allergi over for prydblatter er fortrinsvist et problem for gartnere. Ugeskrift for Læger 4/2004.
Christensen, Lars Porskjær (2004). Indlæg ved kurset 'Planternes betydning for indeklimaet' 5.2.2004.
Jørs, Erik (2004): Svar. Ugeskrift for Læger 4/2004.
Larsen, Klaus (2003): Den grønne fare. Arbejds miljø 10, 2003.

Vandets rislen filtrerer lyd og støv

Lyden lægger sig nærmest som en hinde hen over kontorstøjen

Moderne, åbne kontorlandskaber kan have sine fordele, men kan også give arbejderne problemer med støj. Der er uafbrudt snak, ringende telefoner og lyde fra edb-maskiner og ventilationssystemer. Dette støj-stress kan dæmpes med en mere behagelig lyd - f.eks. rislende vand - der nærmest lægger sig som en hinde hen over støjen.

Billedhugger Hanne Keis arbejder med vandtrapper der kan give den ønskede afstressende lyd. Vandet bevæger sig i en rytmisk svingende bevægelse fra skål til skål. „Denne rytmiske bevægelse giver en blid lyd som de fleste mennesker finder meget afstressende,“ erfarer hun. Ifølge Keis skyldes vandlydens gunstige virkning også at den blødgør den såkaldte elektro-smog, der er den elektriske stråling fra edb-anlæg og andre elektriske apparater.

På grund af vandets turbulens dannes mikroskopiske vanddråber der er med til at fange luftens støv, forklarer Hanne Keis. I et nyopstillet anlæg bliver vandet hurtigt snavset og må udskiftes. Senere går der længere tid. Det ser Hanne Keis som et tegn på luftens indhold af støv er faldet. Den skulpende bevægelse i vandtrappen forlænger vandets opholdstid med ca. 20 gange i forhold til at vandet løber lige ned. Det sparer pumpning og vandet iltes også bedre.

Vanddråberne øger samtidig luftfugtigheden. Da vandet har samme temperatur som den omgivende luft sker der dog ikke nogen tvangsfordampning. Fordampningen er

stærk i tør luft, men aftager med stigende luftfugtighed. Hvis det er en fordel at øge luftfugtigheden kan man placere vandet hvor luft fra ventilationsanlæg blæser ind.

Vandet har også en mental virkning. Det kan være fordi vandet udløser erindringer om de glæder vi har ved at være ved vandet. Hanne Keis: „Det er både erindringer fra barndommens land, ferie, fritid og glæden ved at være i naturen. Hukommelsen ligger dybt i os og vi oplever en spontan afslapning ved mødet med vandelementet.“ Vandets virkning kan også skyldes at lydene får den dominerende analytiske venstre hjernehalvdel til at slappe af - og komme bedre i balance med den musiske høje hjernehalvdel.

Udendørs har vand altid været brugt rekreativt og ofte sammen med et kunstnerisk udtryk i f.eks. springvand, fontæner og kanaler. Hanne Keis: „Nærmer man sig et torv med vand, vil man gerne fornemme en større friskhed i luften. Det skyldes at vand i bevægelse er i stand til at binde mængder af støv og lugte. Men det lyd-mæssige aspekt spiller også en væsentlig rolle. Går man på opdagelse i gamle bydele vil man ofte mærke at den lyd-mæssige oplevelse ved et springvand er en stor del af helhedsindtrykket.“

Disse virkemidler kan også anvendes inde-døre hvor vandstrømmen kan reguleres så lyden tilpasses rummet og det støjniveau der er. Hanne Keis har udformet flere forskellige vandtrappen i sammenhæng med planter, f.eks. den høje 'Vandspiralen'. sh

Eksempler på vandtrapper der kan indgå i en bevoksning eller fremstå mere nøgent og skulpturelt. Den rytmiske vandbevægelse giver en blid lyd som de fleste mennesker finder meget afstressende.